

Теоретичні засади соціального обліку

Стаття присвячена уточненню суті, мети та місця соціального обліку в системі бухгалтерського обліку. Систематизовано підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до трактування поняття «соціальний облік». Виявлено, що в усіх випадках дослідники так чи інакше пов'язують мету соціального обліку із формуванням даних для підготовки нефінансової звітності. Досить чітко простежуються взаємозв'язки показників нефінансової звітності з структурою об'єктів соціального обліку. До об'єктів соціального обліку західні вчені частіше відносять суспільні витрати; а вітчизняні та російські – соціальні й екологічні витрати підприємства. Визначено місце соціального обліку в інформаційній системі бухгалтерського обліку. Відзначено зв'язок соціального обліку із концепцією соціальної відповідальності бізнесу та розкрито його роль в інформаційному обслуговуванні зацікавлених сторін. Доведено, що при розробці концепції соціального обліку доцільно керуватись не можливостями існуючої системи бухгалтерського обліку, а, в першу чергу, визначеною метою, зокрема, створення бази даних для складання нефінансової звітності.

Ключові слова: соціальний облік, бухгалтерський облік, соціальна відповідальність бізнесу, нефінансова звітність, зацікавлені сторони.

Теоретические основы социального учета

Статья посвящена уточнению сути, цели и места социального учета в системе бухгалтерского учета. Систематизированы подходы отечественных и зарубежных ученых к трактовке понятия «социальный учет». Выявлено, что во всех случаях исследователи, так или иначе, связывают цель социального учета с формированием данных для подготовки нефинансовой отчетности. Достаточно четко прослеживается взаимосвязь показателей нефинансовой отчетности и структуры объектов социального учета. К объектам социального учета западные ученые чаще всего относят общественные расходы, а отечественные и российские ученые – социальные и экологические издержки предприятия. Определено место социального учета в информационной системе бухгалтерского учета. Отмечена связь социального учета с концепцией социальной ответственности бизнеса и раскрыто его роль в информационном обслуживании заинтересованных сторон. Доказано, что при разработке концепции социального учета целесообразно руководствоваться не возможностями существующей системы бухгалтерского учета, а, в первую очередь, определенной целью, в частности, создание базы данных для составления нефинансовой отчетности.

Ключевые слова: социальный учет, бухгалтерский учет, социальная ответственность бизнеса, нефинансовая отчетность, заинтересованные стороны.

Theoretical Grounds of Social Accounting

The article is aimed at clarifying the essence, purpose and place of social accounting in the accounting system. The approaches of domestic and foreign scientists to the interpretation of the concept of 'social accounting' are summarized. It is found that in all cases, researchers, in one way or another, associate the purpose of social accounting with the formation of the data for the preparation of non-financial reporting. The relationship between the data of non-financial reporting and the structure of objects of social accounting is clearly traceable. Western scholars often refer social costs to the objects of social accounting; and domestic and Russian scholars – social and environmental costs. The place of social accounting in the informational system of accounting is determined. The association of the social accounting with the concept of social responsibility of business is marked, and its role in the informational service of the interested parties is revealed. It is proved that in the development of the concept of social accounting it is advisable to be governed not by the opportunities of the existing accounting system but, primarily, by the specific purpose, in particular, creating a database for compiling non-financial reporting.

Keywords: *social accounting, accounting, social responsibility of business, non-financial reporting, stakeholders.*

Постановка проблеми. З переходом від соціалізму до капіталізму Україна відмовилась від ідеологічного догматизму. Адаптація до ринкових умов господарювання зумовила формування нової парадигми бухгалтерського обліку *відкритого* типу, яка б враховувала сучасні цивілізаційні пріоритети. В останнє століття розвиток бухгалтерського обліку відбувається на тлі загострення конфлікту інтересів покупців, продавців і виробників, а також збільшення дистанції між капітал-власністю та капітал-функцією. На заході суспільний інтерес зумовив формування концепції соціального обліку, переважно, як системи обліку розподілу та використання державних ресурсів [19]. В Україні на тлі активізації наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку, контролю і аналізу все частіше увагу науковців привертають до себе ідеї бухгалтерського обліку відповідальності суб'єктів господарювання за економічні, соціальні та екологічні результати їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відгуком наукової спільноти на зазначені настрої і проблеми стала лавина публікацій зарубіжних вчених, які присвячені проблемам соціального обліку та відображенню у звітності соціального й екологічного впливу підприємства. Варто виокремити праці таких дослідників як О. Алігаджієва [1], К. Басу [16], А. Белкайо [17], Р. Грей, Д. Коллісон, Дж. Беббінгтон [19], Д. Оуен, С. Адамс [18], М. Красної [7], М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера [11], Я. Соколов [14].

На початку ХХ ст. окремі аспекти соціального обліку стали об'єктом досліджень таких вітчизняних вчених як І. Жиглей [6], Ж. Богданова [3], О. Герасименко [4], В. Дерій, М. Дерій [5], С. Кузнецова [8], С. Левицька [9] та інших. Очевидно, що побудові соціального обліку на підприємстві в Україні приділяється належна увага. Заслугою названих науковців слід визнати перші спроби в сучасній економічній науці побудувати теорію бухгалтерського обліку на засадах соціальної відповідальності. Разом з тим, досі неузгодженими залишаються концептуально важливі питання. Сьогодні увага науковців до соціального обліку пояснюється широким колом дискусійних питань щодо сутності даного поняття, взаємозв'язку з бухгалтерським (зокрема, фінансовим і управлінським) обліком. Це зумовлює необхідність поглиблення досліджень в даному напрямку.

Метою дослідження є уточнення суті, мети та місця соціального обліку в системі бухгалтерського обліку.

Основні результати дослідження. Дослідники відмічають, що на заході процес формування соціального обліку відбувався під тиском суспільного руху проти великих корпорацій за охорону оточуючого середовища у поєднанні з вимогами урядів і суспільства в цілому про збільшення

прозорості діяльності підприємств, зокрема щодо її впливу на суспільство [17, с. 29]. Тому від початку соціальний облік більше нагадував не облік, а контроль і аналіз соціально-екологічних аспектів господарської діяльності підприємства та виконання ним соціальних програм. Такий облік був незалежним від традиційного бухгалтерського обліку, а звітність мала переважно описовий характер, показники наводились в узагальненому вигляді. Поштовхом до подальшого розвитку соціального обліку у 1990-х рр. стало підвищення стурбованості зацікавлених сторін щодо ділової етики і соціальної відповідальності корпорацій, підняття питання про етичність інвестування [19, с. 6]. Зазначене зумовило пошук нових підходів до бухгалтерського обліку та звітності підприємства, які б забезпечили можливість надання учасникам господарського процесу відповіді на поставлені питання.

Огляд наукових публікацій та практики показав існування проблем з використанням терміну «соціальний облік», що пов'язані з особливостями його сприйняття. Слід погодитись з М. Метьюсом і М.Х.Б. Перерою, що зв'язок категорії «облік» з терміном «соціальний» не такий явний, як з термінами «фінансовий», «управлінський» або «податковий», які доповнюють та уточнюють його [11, с. 623]. Для України це зауваження особливо актуальне, зважаючи на необхідність подолання психологічного бар'єру, аперцепції такого нового поняття як соціальний облік від соціалістичного обліку або будь-яких інших асоціацій. Натомість, у вітчизняній науці та практиці вільно використовуються такі близькі за спрямуванням дефініції як соціальне управління, соціальна статистика, соціальна кібернетика, соціальне планування, соціальний маркетинг і, нарешті, соціальний аудит. Тому, на нашу думку, проблема полягає не у коректності такої мовної синтаксичної одиниці як «соціальний облік», а у змістовному наповненні даного терміну.

Пояснюючи сутність поняття «соціальний облік», дослідники роблять акцент на різні його характеристики (табл. 1).

Автори наведених визначень поняття «соціальний облік» роблять різні акценти. Умовно поділимо їх на три групи і розглянемо кожен з них.

1. Призначення та мета соціального обліку. Дослідники вважають, що соціальний облік призначений для вирішення питань, пов'язаних з соціальними і екологічними наслідками діяльності суб'єктів господарювання в усіх їх проявах [18, с. 6]; реалізацією корпоративних програми соціального забезпечення трудового колективу [9, с. 115]; наданням інформації про виконання соціальних програм [1, с. 23; 4, с. 40]; формуванням нефінансової звітності [5, с. 98; 7, с. 3].

Визначення поняття «соціальний облік» і близьких йому у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі

Автори	Змістове наповнення дефініції
Дефініція «соціальний облік»	
Метьюс М.Р., Перера М.Х.Б. [11, с. 614]	У самому загальному викладі передбачає надання відомостей про кадри, продукцію і послуги й орієнтований на попередження або скорочення масштабів забруднення оточуючого середовища. Іноді термін «соціальний облік» трактується більш широко, при цьому метою його стає визначення витрат, які несе суспільство у зв'язку з діяльністю організацій приватного сектору.
Р. Грей, Д. Оуен, С. Адамс [18, с. 3-11]	послугує: а) облік різних фактів (тобто, інших ніж облік виключно економічних подій); б) облік з різних джерел інформації (тобто, крім обліку у виключно фінансовому контексті); або в) облік для різних сторін або груп (тобто не обов'язково тільки облік для інвесторів і кредиторів); і (г) облік для різних цілей (тобто облік не обов'язково тільки для забезпечення винесення рішень щодо фінансової ефективності або навіть тільки у контексті грошових потоків).
С. Д'Соуза [21]	методологія, яка дозволяє суб'єкту господарювання визначити обсяги впливу його діяльності на суспільство.
С. Басу [16, р. 12.16]	система обліку, яка показує, як і яким чином суб'єкт бізнесу виконує зобов'язання перед суспільством; методика вимірювання та надання внутрішнім і зовнішнім користувачам інформації про вплив суб'єкта і його діяльності на суспільство.
Ж. Богданова [3, с. 295]	новий напрямок в обліку, який розсуває межі традиційного обліку, сприяє регулюванню економіки і є інформаційною системою для прийняття управлінських рішень відносно впливу діяльності підприємства на суспільство.
О. Герасименко [4, с. 40]	дієвий інструмент управління соціальною відповідальністю; його об'єктом є результати виконання соціальних програм.
В. Дерій, М. Дерій [5, с. 98]	перманентний процес формування і надання користувачам інформації про економічний, екологічний, соціальний стан підприємства з метою залучення нових інвесторів та покращення внутрішнього клімату.
І. Жиглей [6, с. 77]	система, що посилює зв'язки із зацікавленими користувачами, з метою підвищення розуміння та удосконалення соціального впливу суб'єктів господарювання.
С. Левицька [9, с. 257]	відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх реалізації.
Інші змістовно близькі дефініції	
Є. Алігджієва [1]	<i>Екологічний облік</i> в узагальненому вигляді можна представити обліковою системою, призначеною для формування облікових показників, що характеризують екологічну діяльність, а також відокремлення сум асигнувань на її функціонування. ...істотна відмінність <i>соціального обліку</i> та <i>екологічного</i> проявляється в ширині охоплення соціальних проблем та їх відображення.
Р. Грей, Д. Коллісон, Дж. Беббінгтон [19, с. 6]	<i>Соціальний бухгалтерський облік</i> призначений для вирішення питань, пов'язаних з соціальними і екологічними наслідками (впливами) діяльності суб'єктів господарювання в усіх їх проявах.
М. Краснова [7]	<i>Соціальний бухгалтерський облік</i> – нове науково-практичне спрямування, метою якого є формування даних для підготовки соціальної звітності.

Джерело: систематизовано автором.

Розглянувши визначення мети соціального обліку не враховують такий важливий фактор як користувач облікової інформації, хоча саме його потреби визначили необхідність виникнення соціального обліку та звітності. Натомість, представляє інтерес наступне зауваження: сьогодні виробляються величезні обсяги соціальної статистичної інформації, при цьому мета бухгалтерського обліку полягає в організації цієї інформації в спосіб, який полегшує її сприйняття й аналіз [20].

В усіх випадках дослідники так чи інакше пов'язують мету соціального обліку із наданням відомостей або, іншими словами, формування даних для підготовки нефінансової звітності. Чітко

простежуються взаємозв'язки показників останньої з структурою об'єктів соціального обліку. Такий підхід є аналогічним до визначення взаємозв'язку між фінансовим обліком і фінансовою звітністю. При цьому заінтересовані сторони висувають такі вимоги до змісту нефінансової звітності, які суттєво відрізняються від вимог до інших видів звітності. Природно, що проблему задоволення інформаційних вимог заінтересованих сторін намагаються вирішити традиційним способом – через ведення нового виду обліку. Тому цілком слушним вважаємо думку про те, що причиною виникнення соціального обліку саме необхідність складання звітності [1, с. 23].

II. Місце соціального обліку в системі бухгалтерського обліку. Одні науковці говорять про недоцільність виділення соціального обліку як окремого виду бухгалтерського обліку [2, с. 27; 4, с. 40; 7; 8, с. 78 та ін.]; інші розглядають соціальний облік як окремий вид бухгалтерського обліку [1, с. 23; 3, с. 295; 10, с. 138 та ін.]; окремі дослідники ідентифікують соціальний облік як «більш широкий і багатий» у порівнянні з «традиційним фінансовим обліком» [12, с. 18].

Останній підхід випадає із загального ряду характеристик соціального обліку. Проте, на нашу думку, він заслуговує на особливу увагу, зокрема через ідентифікацію об'єктів соціального обліку.

Виявлене різноманіття поглядів на соціальний облік підтверджує актуальність продовження його дослідження. Зауважимо, що І. Жиглей вважає штучним поділ бухгалтерського обліку на різні види [6]. Більш різко висловився С. Легенчук, який вважає небезпечним розвиток бухгалтерського обліку шляхом виокремлення нових теоретичних напрямів обліку, які не можна буде об'єднати між собою в єдину теоретичну схему. Вчений наполягає на уніфікації його теорії [10, с. 218]. Висловлені зауваження є слушним з огляду на спроби виокремити такі види обліку як екологічний облік та облік людських ресурсів. Фактично облік людських ресурсів ведеться в межах фінансового, оперативного та статистичного обліку. Що ж до екологічного обліку, то в залежності від завдань його можна здійснювати в межах фінансового (про реалізацію екологічних програм) або соціального обліку (про вплив господарської діяльності на довкілля). Не даремно, деякі науковці ототожнюють його з соціальним обліком [1], а інші вважають екологічний облік складовою соціального [11; 19, с. 6]. Зважаючи на склад об'єктів кожного із названих видів обліку, останню думку підтримуємо й ми.

III. Об'єкти соціального обліку. Як на об'єкти соціального обліку, дослідники найчастіше посилаються на соціально-трудовах відносини, продукцію та послуги, соціальні інвестиції, природно-ресурсний потенціал і екологічну діяльність та інші дані, які відображають витрати та результати соціально відповідального ведення бізнесу. Відзначимо, що до об'єктів соціального обліку західні вчені частіше відносять суспільні витрати; а російські – соціальні й екологічні витрати підприємства.

О. Алігаджієва вимагає розширити склад показників звітності в інтересах все зростаючих вимог користувачів для обчислення індивідуальної та суспільної вартості готової продукції та соціальних витрат [1, с. 23]. Така пропозиція є спробою пошуку компромісу між соціальним обліком виробництва і розподілу валового національного продукту та соціальним обліком на підприємстві. Її реалізація суттєво ускладнить соціальний облік, зробить його економічно неефективним, а отже – недоцільним.

Переважає більшість названих дослідниками об'єктів обліку прямо або опосередковано пов'язані з

поняттям «соціальні витрати» у вузькому та широкому значенні. Однак, вважаємо необхідним підкреслити, що оскільки соціальний облік повинен забезпечувати підготовку нефінансового звіту, при визначенні складу його об'єктів необхідно враховувати структуру його показників. Найбільш повно останні представлені у Настанові зі звітності у сфері стійкого розвитку [13]. Як свідчить проведений аналіз, об'єкти соціального обліку слід розглядати ширше, ніж соціальні або будь-які інші витрати. Нефінансові звіти включають інформацію, яка виходить за межі показників фінансового звіту. Проте, вона прямо або опосередковано пов'язана з ними і може бути отримана в межах єдиної інформаційної системи бухгалтерського обліку з використанням його методичних прийомів.

Крім того, методичні прийоми, що використовуються фінансовим обліком не спроможні забезпечити збір та реєстрацію інформації про економічні, соціальні та екологічні наслідки діяльності підприємства для відображення у нефінансовій звітності. Названі фактори, на нашу думку, слід визнати основною причиною виникнення ідеї соціального обліку.

Дотримуємось думки, що соціальний облік – це облік, який здійснюється з метою отримання інформації про економічний, екологічний і соціальний вплив підприємства на заінтересовані сторони. Дана інформація включає фінансові та інші кількісні показники, а також дані, що характеризують якісні аспекти діяльності підприємства.

Щодо місця соціального обліку в системі бухгалтерського обліку, зазначимо наступне. Підтримуємо думку про те, що в основу класифікації науки слід покласти її предмет (Кант), метод (Ріккерт) або ціль (Богданов) [14, с. 6]. На перший погляд, за сукупністю ознак соціальний облік належить до системи бухгалтерського обліку: його предметом є факти господарського життя, методом – моделювання, а метою – забезпечення збереження цінностей і виявлення результатів господарської діяльності. Разом з тим, як було встановлено вище, соціальний облік має певні особливості: мета є відгуком на динамічну систему запитів всіх заінтересованих сторін; об'єкти обліку необхідно розглядати ширше, ніж це прийнято у фінансовому, податковому чи управлінському обліку; переважна більшість показників не піддається вартісному виміру і не допускає застосування подвійного запису. Названі особливості соціального обліку, як і те, що він від початку розвивався автономно, ставить під сумнів його визнання як одного з видів бухгалтерського обліку.

Визначаючи місце соціального обліку в системі бухгалтерського обліку, необхідно правильно розуміти глобальну тенденцію до стандартизації обліку, до якої Україна активно долучилась у 1990-х рр. Відсутність потужного альтернативного попиту, зміна економічної системи та інтеграція країни до Європейського Союзу зумовили впровадження принципів і методичних прийомів міжнародних

стандартів у вітчизняну практику й увагу науковців до них. При цьому у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі та нормативних документах часто зустрічаємо підміну поняття «фінансовий облік» поняттям «бухгалтерський облік». При цьому обмеження, які встановлені законодавством для фінансового обліку і звітності, автоматично переносяться на систему бухгалтерського обліку. На нашу думку, ототожнення бухгалтерського та фінансового обліку є недопустимим. Отже, вважаємо, що всі висловлені зауваження щодо неспроможності методології бухгалтерського обліку забезпечити збір, реєстрацію та надання інформації для складання нефінансової звітності є непереконливими.

Разом з тим, лише частково можемо погодитись з Ю. Бахтуріною, яка стверджує, що об'єкти соціального обліку «не вимагають суттєвої зміни прийомів і способів отримання економічної інформації – економічні показники нефінансової звітності можна формувати на основі вимог до фінансової звітності [2, с. 27]. Певні підстави для цього є. Так, цілий ряд вітчизняних і зарубіжних вчених наводять методіку відображення витрат на трудові ресурси, витрат на якість продукції, соціальних витрат, необоротних активів соціального і екологічного (природоохоронного) призначення та інших об'єктів засобами фінансового обліку. С. Левицька вказує на необхідність «уніфікації методів визначення доходів, витрат та кінцевого фінансово результату» [9, с. 115]. Проте, саме необхідність використання різних підходів до розрахунку названих показників спричинила виникнення фінансового, податкового й управлінського обліку.

У методологічному контексті соціальний облік необхідно розглядати як відкриття нових меж бухгалтерського обліку, а не просто адаптацію старих підходів до його ведення. Наступне визначення акумулює всі ключові аспекти соціального обліку: (а) облік різних фактів (тобто, інших ніж облік виключно економічних подій); (б) облік з різних джерел інформації (крім фінансового обліку); або (в) облік для різних осіб або груп (тобто не обов'язково тільки облік для інвесторів і кредиторів); і (г) облік для різних цілей (тобто облік не обов'язково тільки для забезпечення винесення рішень щодо фінансової ефективності або навіть тільки у контексті грошових потоків) [19]. У цьому контексті бухгалтерський облік сприймається як динамічна система, яка продовжує розвиватись у тренді розвитку суспільства. При розробці концепції соціального обліку доцільно керуватись не можливостями існуючої системи бухгалтерського обліку, а, в першу чергу, визначеною метою, зокрема, створення бази даних для складання нефінансової звітності.

Висновки. В цілому вищесказане дає підстави стверджувати наступне:

1) Соціальний облік є одним з видів бухгалтерського обліку. Його метою є підготовка нефінансової звітності. У майбутньому значущість соціального обліку буде зростати разом зі

збільшенням числа користувачів нефінансової звітності та розширенням їх інтересів.

2) Інформації соціального обліку недостатньо для обслуговування управління соціально відповідальним підприємством. Зважаючи на вимогу щодо імплементації принципів соціальної відповідальності бізнесу в основну діяльність підприємства, дотримуємось думки про необхідність створення єдиної інформаційної бази для збору, реєстрації та узагальнення даних про її економічні, екологічні та соціальні наслідки в системі бухгалтерського обліку.

3) Перспективним напрямком наукових досліджень, який має практичний інтерес, вважаємо удосконалення методології бухгалтерського обліку через поглиблення пізнання фактів господарського життя й інтегроване відображення економічних, екологічних і соціальних його аспектів в єдиній інформаційній системі.

4 Список використаних джерел

1. *Алигаджиева, Е. М.* Характеристики и взаимосвязи социального учета в системе видов учета [Текст] / Е. М. Алигаджиева // Международный бухгалтерский учет. – 2008. – № 5(113). – С. 20-25.
2. *Бахтурина, Ю. И.* Классификация корпоративной социальной ответственности как основа организации учета [Текст] / Ю. И. Бахтурина // Международный бухгалтерский учет. – 2013. – № 46. – С. 18-29.
3. *Богданова, Ж. А.* Развитие социального учета в Украине: определение основных понятий [Текст] / Ж. А. Богданова // Инновационная экономика. – 2013. – № 7(45). – С. 293-296.
4. *Герасименко, О.* Соціальний облік та нефінансова звітність як інструмент реалізації соціальної відповідальності [Текст] / О. Герасименко // Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – № 137. – С. 39-42.
5. *Дерій, В. А.* Облікові та аналітичні компоненти нефінансової звітності та їх роль в економічній системі [Текст] / В. А. Дерій, М. В. Дерій // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – Вип. 2(88). – С. 95-103.
6. *Жиглей, І. В.* Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності [Текст]: теорія, методологія, організація : автореферат дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / Жиглей Ірина Вікторівна. – Житомир : Житомир. держ. технол. ун-т, 2011. – 36 с.
7. *Краснова, М. В.* Современные тенденции представления корпоративной социальной отчетности [Текст] / М. В. Краснова // Международный бухгалтерский учет. – 2012. – № 19(217). – С. 23-27.
8. *Кузнецова, С. А.* Перспектива бухгалтерського обліку: стратегічність, електронна комерція та соціальна спрямованість [Текст] / С. А. Кузнецова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 1(16). – С. 73-83.
9. *Левицька, С. О.* Соціальна складова підприємницької діяльності як об'єкт обліку [Текст] / С. О. Левицька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць. – Острого: Видавництво Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – Вип. 26. – С. 114-118.
10. *Легенчук, С. Ф.* Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії [Текст]: монографія / С. Ф. Легенчук. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – 336 с.

11. Мэтьюс, М. Р., Перера, М. Х. Б. Теория бухгалтерского учета [Текст] : учебник / Пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова, И. А. Смирновой. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.

12. Ришар, Ж. Информационное обеспечение анализа устойчивого развития [Электронный ресурс] / Ж. Ришар, В. Г. Ширококов, Ю. В. Алтухова // Учет, анализ и аудит. Научный специализированный журнал. Вып. 1. Стратегический экономический анализ и его информационное обеспечение. Функционально-стоимостной анализ. – 2010. – С. 16-20. – Режим доступа : <https://www.econ.msu.ru/cmt2/lib/c/1422/file/AAA-2010-Vol-1.pdf>

13. Руководство по отчетности в области устойчивого развития GRI G4 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/EY-GRI-G4_Guidelines-report-Newsletter-Rus/\\$FILE/EY-GRI-G4%20Guidelines-report-Newsletter-Rus.pdf](http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/EY-GRI-G4_Guidelines-report-Newsletter-Rus/$FILE/EY-GRI-G4%20Guidelines-report-Newsletter-Rus.pdf)

14. Соколов, Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней [Текст] : Учебн. пособие для вузов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

15. Швець, Л. І. Планування соціальних витрат за стадіями життєвого циклу продукту [Текст] / Л. І. Швець // Облік і фінанси. – 2013. – № 3(61). – С. 149-154.

16. Basu, S. K. *Fundamentals of Auditing*. Dorling Kindersley (India) Pvt. Ltd., 2009, pp. 368.

17. Belkaoui, A. *The Whys and Wherefores of Measuring Externalities // The Certified General Accountant*. 1975. – January – February. – P. 29.

18. Gray, R.H., Owen, D. and Adams, C. (1996). *Accounting and Accountability*. London: Prentice Hall.

19. Gray, R., Collison, D., Bebbington, J. (2000) *Social and Environmental Accounting & Reporting in The Centre for Social and Environmental Accounting Research*, University of Dundee, Dundee.

20. *Social Accounting Systems: Essays on the State of the Art* (with F. Thomas Juster and Kenneth C. Land, editors), Academic Press, 1981.

21. D'Souza, S. *Social accounting – an analysis*. Sai Om Journal of Commerce & Management A Peer Reviewed International Journal, Volume 1, Issue 4 (April, 2014), p. 11-15.

4 References

1. Aligadzhieva, E. M. (2008). *Harakteristiki i vzaimosvyazi sotsialnogo ucheta v sisteme vidov ucheta* [Characteristics and relationships of the social accounting in the system of types of accounting]. *Mezhdunarodnyy buhgalterskiy uchet*, No. 5(113), 20-25.

2. Bahturina, Yu. I. (2013). *Klassifikatsiya korporativnoy sotsialnoy otvetstvennosti kak osnova organizatsii ucheta* [Classification of corporate social responsibility as a basis for the organization of accounting]. *Mezhdunarodnyy buhgalterskiy uchet*, No. 46, 18-29.

3. Bogdanova, Zh. A. (2013). *Razvitie sotsialnogo ucheta v Ukrainie: opredelenie osnovnykh ponyatiy* [The development of social accounting in Ukraine: the definition of the basic concepts]. *Innovatsiynna ekonomika*, No. 7(45), 293-296.

4. Herasymenko, O. (2012). *Sotsialnyi oblik ta nefinansova zvitnist yak instrument realizatsii sotsialnoi vidpovidalnosti* [Social accounting and non-financial reporting as a tool for implementing social responsibility]. *Visnyk Kyiv. nats. un-tu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, No. 137, 39-42.

5. Derii, V. A. & Derii, M. V. (2014). *Oblikovi ta analitichni komponenty nefinansovoi zvitnosti ta yikh rol v ekonomichnii systemi* [Accounting and analytical components

of non-financial reporting and their role in the economic system]. *Zbirnyk naukovykh prats Vinnytskoho natsionalnoho ahronoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, No. 2(88), 95-103.

6. Zhyhlei, I. V. (2011). *Bukhhalterskiy oblik sotsialno vidpovidalnoi diialnosti: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia* [Accounting of socially responsible activities: theory, methodology, organization] (abstract of doctoral dissertation). Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. tekhnol. un-t.

7. Krasnova, M. V. (2012). *Sovremennyye tendentsii predstavleniya korporativnoy sotsialnoy otchetnosti* [Modern trends in presentation of corporate social reporting]. *Mezhdunarodnyy buhgalterskiy uchet*, No. 19(217), 23-27.

8. Kuznetsova, S. A. (2014). *Perspektyva bukhalterskoho obliku: stratehichnist, elektronna komertsii ta sotsialna spriamovanist* [Accounting perspective: strategy, e-commerce and social orientation]. *Yevropeyskiy vektor ekonomichnoho rozvytku*, No. 1(16), 73-83.

9. Levytska, S. O. (2014). *Sotsialna skladova pidpriemnytskoi diialnosti yak ob'ekt obliku* [The social component of business activities as an object accounting]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriya «*Ekonomika*», No. 26, 114-118.

10. Lehenchuk, S. F. (2012). *Bukhhalterske teoretychne znannia: vid teorii do metateorii* [Accounting theoretical knowledge: from theory to metatheory]. Zhytomyr: ZhDTU.

11. Metyus, M. R., & Perera, M. H. B. (1999). *Teoriya buhgalterskogo ucheta* [Accounting theory] (ed. by Ya. V. Sokolov, I. A. Smirnova). Moskva: Audit, YuNITI.

12. Rishar, Zh., Shirobokov, V. G., Altuhova, Yu. V. (2010). *Informatsionnoe obespechenie analiza ustoychivogo razvitiya* [Information support of the analysis of sustainable development]. *Uchet, analiz i audit. Nauchnyy spetsializirovannyi zhurnal*. Vol. 1 *Strategicheskii ekonomicheskii analiz i ego informatsionnoe obespechenie*. *Funktsionalno-stoimostnoy analiz*, 16-20.

13. *Rukovodstvo po otchetnosti v oblasti ustoychivogo razvitiya GRI G4* [Sustainability Reporting Guidelines]. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/standards/g4/Pages/default.aspx>

14. Sokolov, Ya. V. (1996). *Bukhhalterskiy uchet: ot istokov do nashih dnei* [Accounting: from the beginnings to the present day]. Moskva: Audit, YuNITI.

15. Shvets, L. I. (2013). *Planuvannya sotsialnykh vytrat za stadiiamy zhyttievoho tsyklu produktu* [Planning social expenses by product life cycle stages]. *Oblik i finansy*, No. 3(61), 149-154.

16. Basu, S. (2009). *Fundamentals of auditing*. Delhi: Pearson.

17. Belkaoui, A. (1975). *The Whys and Wherefores of Measuring Externalities. The Certified General Accountant*, January – February, p. 29.

18. Gray, R. H., Owen, D. and Adams, C. (1996). *Accounting and Accountability*. London: Prentice Hall.

19. Gray, R., Collison, D., Bebbington, J. (2000). *Social and Environmental Accounting & Reporting in The Centre for Social and Environmental Accounting Research*, University of Dundee, Dundee.

20. Juster, F. & Land, K. (1981). *Social accounting systems*. New York: Academic Press.

D'Souza, S. (2014). *Social accounting – an analysis*. Sai Om Journal of Commerce & Management A Peer Reviewed International Journal, Volume 1, Issue 4 (April, 2014), p. 11-15.